

Tytuł projektu: **Tożsamość mieszkańców obwodu kaliningradzkiego od 1991 roku do współczesności: czynniki konstytuujące i kierunek zachodzących zmian**

Kierownik projektu: mgr Miłosz Zieliński

Okres realizacji: 2014-2016

Numer projektu: 2014/13/N/HS6/04214

Konkurs: PRELUDIUM, Narodowe Centrum Nauki

Streszczenie

Celem projektu jest stworzenie wieloaspektowego, spójnego obrazu tożsamości zbiorowej mieszkańców obwodu kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej poprzez:

- Określenie głównych elementów konstytuujących tożsamość zbiorową mieszkańców oraz kierunku zmian w niej zachodzących od rozpadu ZSRR do współczesności.
- Ocenę wagi czynników powodujących ww. zmiany;
- Ocenę wpływu wieku, wykształcenia, miejsca zamieszkania na stosunek do ww. czynników.

Na podstawie badań wstępnych sformułowano następujące hipotezy:

- Całkowita negacja przedradzieckiej przeszłości obwodu kaliningradzkiego, forsowana przez władze radzieckie, nie powiodła się; pozostałości kultury materialnej i symbolicznego dziedzictwa przedwojennego stały się udziałem dużej części populacji obwodu.
- Izolacja od sąsiadów obwodu, w tym Morza Bałtyckiego, a także jej pogłębienie po rozszerzeniu Unii Europejskiej o Polskę i Litwę oraz (jako przeciwieństwo) mały ruch graniczny mają wpływ na postrzeganie przez mieszkańców regionu oraz ich samych, którego wielkość należy określić.
- Działalność organizacji społecznych w obwodzie kaliningradzkim jest zauważalnie większa niż w pozostałej części Rosji, co może przekładać się na inną hierarchię wartości dużej części populacji, a tym samym na tożsamość.
- Stosunek władz centralnych do rozwoju obwodu kaliningradzkiego i interesów regionu różniących się od interesów państwa rosyjskiego może wpływać na tożsamość mieszkańców obwodu. Analizowany temat i stawiane cele badawcze wymagają wykorzystania metod badawczych typowych dla kilku dyscyplin naukowych: kulturoznawstwa, socjologii, politologii (nauki o stosunkach międzynarodowych), geografii (studiów regionalnych). W badaniu obecne będą także metody badawcze z pogranicza socjologii i psychologii (psychologii społecznej) oraz historii. Ogólne ramy metod badania tożsamości mieszkańców obwodu kaliningradzkiego wyznacza refleksja kulturowa. W projekcie badawczym będzie zastosowana metoda diachroniczna. Podstawowy poziom badań to uzupełniająca kwerenda i analiza źródeł pisanych w bibliotekach polskich i rosyjskich oraz w archiwach rosyjskich. W tym drugim przypadku chodzi przede wszystkim o schyłkowy okres istnienia Związku Radzieckiego, mający bezpośredni wpływ a dużą część badanych zagadnień. W toku dalszych prac nad projektem podstawową metodą pozyskiwania materiału badawczego będzie wywiad (z ekspertami, badaczami, pracownikami organizacji pozarządowych oraz, przede wszystkim, i mieszkańcami obwodu kaliningradzkiego). Wywiady: swobodny (pogłębiony wywiad etnograficzny), biograficzny i narracyjny będą najodpowiedniejszymi technikami do rozmów z mieszkańcami obwodu kaliningradzkiego. Wywiad ma na celu nie tylko uzyskanie konkretnych informacji, ale także uchwycenie i zrozumienie najistotniejszych problemów społecznych. Ze względu na specyfikę problemu badawczego, tę technikę można rozumieć również jako storytelling lub wywiad w stylu miękkim. Podczas trwania projektu badawczego cały czas będzie prowadzona analiza treści znajdujących się w Internecie (tzw. etnologia

wirtualna), przede wszystkim: aktywność na portalach społecznościowych i forach, gdzie toczy się dyskusja na tematy związane z badanym zagadnieniem; artykuły naukowe dostępne w wersji elektronicznej; serwisy informacyjne (gazet, czasopism itp.). Związane z projektem badawczym pobyty w obwodzie kaliningradzkim zostaną wykorzystane do przeprowadzenia obserwacji życia codziennego zarówno w Kaliningradzie, jak i innych miastach oraz wsiach obwodu. Metody typowe dla nauk politycznych będą potrzebne do nakreślenia kontekstu politycznego: struktury władzy, stosunku między władzą centralną a lokalną oraz procesu decyzyjnego. Proponowane metody to: metoda analizy systemowej, metoda decyzyjna oraz metoda ilościowa. Metoda ilościowa łączy się z metodami i technikami jakościowymi stosowanymi w geografii (studiach regionalnych). W badaniu zostaną wykorzystane także metody typowe dla historii i nauk pomocniczych historii: toponimia, heraldyka i epigrafika. Wyniki badań przyczynią się nie tylko do pogłębienia stanu wiedzy w wąskim zakresie terytorialnym i rzeczowym (obwód kaliningradzki, tożsamość jako zjawisko kulturowe), ale również w odniesieniu do badania procesów tożsamościowych zachodzących w całej Rosji, na obszarze poradzieckim oraz w regionie Morza Bałtyckiego. Badania mogą zostać wykorzystane przez organizacje pozarządowe do lepszego dostosowania swojej działalności do rzeczywistości społecznej obwodu kaliningradzkiego.

Abstract

The aim of this project is to create a multi-dimensional, coherent picture of the collective identity of the inhabitants of the Kaliningrad Oblast in the Russian Federation by:

- Identifying the main elements constituting the collective identity of residents and a direction of changes occurring since the fall of the Soviet Union to the present day;
- Evaluation of the importance of factors causing the above-mentioned changes;
- Evaluation of the impact of age, education, or place of inhabitancy in relation to the abovementioned factors.

After preliminary research the following hypotheses has been stated:

- The complete negation of the Kaliningrad Oblast's past (earlier the region was called East Prussia), imposed by the Soviet regime, failed and the remains of the material culture and symbolic heritage of the pre-war Prussia linger among a huge part of the population of the Kaliningrad Oblast.
- The isolation of the Oblast from its neighbours, including the Baltic Sea region, and its increase after 2004 – when Poland and Lithuania join the EU, have a direct impact on how the Oblast inhabitants perceive the region and themselves. The range of this impact should be examined. The activity of NGOs, religious communities or informal groups exchanging ideas, is visibly bigger than in other parts of Russia. This fact may influence a hierarchy of values among the huge part of the population (i.e. the sense of identity with the region), and therefore on identity itself.
- The kind of attitude the central Russian government has towards development of the Kaliningrad Oblast, and the interests of the region, that may differ from the interests of the whole Russian state, may influence the way of perception of identity of the region inhabitants. Research methodology The analyzed topic and research aims require the use of research methods typical for several scientific disciplines: cultural studies, sociology, political science (international relations), geography (regional studies). The study will also present the research methods of sociology and psychology (social psychology), and history. The general framework of methods for analyzing the identity of the inhabitants of the Kaliningrad Oblast

is determined by a cultural reflection. The diachronic method will also be used in the project. The basic level of research consists of a complementary query and analysis of written sources available in Polish and Russian libraries, and in Russian archives. In the latter case, a period of decline of the Soviet Union will be primarily examined, as it had a direct impact on the analyzed issues. In the course of further work on the project the basic method of obtaining research material will be an interview (with experts, researchers, NGO workers and, above all, the inhabitants of Kaliningrad Oblast). Interviews: unstructured (in-depth ethnographic interview), biographical and narrative are the most appropriate techniques to be used in contacts with the inhabitants of the Kaliningrad Oblast. The interview aims not only on obtaining specific information, but also on capturing and understanding the most important social problems. Due to the nature of the research problem, this technique can also be understood as so called storytelling or soft interview. During the entire duration of the research project, an analysis of the content of the websites (so-called virtual ethnology) will be carried out. It will in particular examine: activity in social media and forums where there topics related to the project topic are being discussed; academic articles available on the internet, and news sites (newspapers, magazines, etc.). The several stays in the Kaliningrad Oblast will be used to carry out participant observations of everyday life, both in Kaliningrad as well as other cities and villages of the region. Methods typical for political science will be used to outline the political context: power structure, relationships between the central government and the local one, and the decision-making process. The proposed methods are: systems analysis, method of decision-making and the quantitative method. Quantitative method will be combined with qualitative methods and techniques used in geography (regional studies). The study will also employ methods typical for history and its auxiliary sciences: toponymy, heraldry, and epigraphy. Research project impact The results will contribute not only to deepening the knowledge in a narrow territorial and material range (the Kaliningrad Oblast, identity as a cultural phenomenon), but also in relation to the analysis of identity processes taking place throughout Russia, the whole post-Soviet area, and in the Baltic Sea region. This research may be used by NGOs in order to better align their activities to the social reality of the Kaliningrad Oblast.